

Borsi Antal

Művészetről, az alkotás és nevelés vonzásában

Életutam, szorosán véve, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékre terjed ki. 1942. december elején születtem Hajdúnánáson, ám hajdúdorogi vagyok, azaz voltam gyermek- és egy ideig ifjúkoromban. Ott végeztem az általános iskolát, Debrecenben a tanítóképzőt. Sok kitűnő tanárom volt. A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán magyar-országi, majd rajz szakos diplomát szereztem. Azután a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen végeztem magyar nyelv és irodalom szakon. Gimnáziumi tanári pályám évtizedekig Kisvárdához és Sárospatakhoz kötött, de szeretem otthon érezni magam kis hazánkban mindenhol, ahol családommal vagy tanítványaimmal megfordultam; vagy még nem jártam, de ismerősök vagy barátok révén, vagy csak kíváncsiságom miatt szereztem ismereteket. Jó emberek között otthon vagyok Felvidéken, Kárpátalján, Erdélyben vagy bárhol túl a jelenlegi országhatárokon. Túlzás nélkül mondhatom: magyar vagyok és európai. Mindig a kíváncsiság, az érdeklődés vezényli megfigyeléseim, tapasztalatszerzésem. Nem tudom egyiket másik elé, vagy fölé helyezni. A hajdú elszántság, a szabolcsi alkalmazkodás, a zempléni reménykedés a jövőben mind-mind mértékadó.

A művészet és a tanítás nálam szoros szimbiózisban érvényesül, de nem gyengítik egymást, bár a tanítás lényegében folyamatos harc volt a méltó életért. Kevesebb idő maradt a művészi alkotó munkára, de sohasem maradtam a vasárnapi hobbi-alkotó szintjén. Nem rajzolni, hanem megfigyelni, látni, kreatívan gondolkodni, gyönyörködni próbáltam serkenteni tanítványaimat tanórákon, kiállítás látogatásokon, osztálykirándulások alkalmával. A mindenkor ember alkotó tehetségének megnyilvánulásaira próbáltam ráirányítani a tekintetüket az irodalom, zene, építészet, szobrászat, festészet terén. Ha nem is mindenkivel, de sokakkal sikerült megértetnem az emberi társadalom tudományos és művészeti alakulását. Azt, hogy nem volt ókori vagy középkori ember, hanem csak gyermek – ifjú – felnőtt vagy vénülő volt, aki rácsodálkozott az őt körülvevő világra, ölelt, nevelt, alkotott. Istenadta tehetségének magasságára igyekezett jutni. Nézte a világot akkor is, ha a világ nem nézett vissza rá. A szerencsésebbekre visszánézett a világ, a kevésbé szerencsésekre csak az utókor hálája, de van, aki még ma sincs méltó helyére emelve. Van tehát tennivalója a jelenkor és a jövő tanítóinak, alkotóinak, művészettörténészeinek. Valamelyest én is ezen fáradoztam.

Tisztelettel emlékezem jeles tanárelődeimre. Sárospatakon már a 18. század végén megkezdődött a rajzoktatás, Nyíri István volt az első, aki fontosnak tartotta. Tehetségesebb felsős diákok pallérozták a kisebbek megfigyeléseit, szemléletét a rajz tanítása folyamán. 1847-től már őriz diákrajzokat az iskola múzeuma. Felméri Lajos 1871-ben nyugat-európai körútjáról sok szemléltető eszközt, gipsz szobormásolatokat, modelleket hozott

haza. Az én tanítványaim is érdeklődéssel rajzolták, figyelték ezeket. Palágyi Deák Geyza szemléletes módszertani munkát is kiadott és néprajzi anyaggal gazdagította a Kollégiumot, a Tisza, Bodrog, Latorca, Ung vidékén gyűjtött. Bálint József 1920-as évektől az 50-es évekig tanított, később Nagy Dezső, majd Bertha Zoltán festőművész tanárok voltak kitűnő elődeim. Közvetlenül előttem Gregor András tanította a rajzot. Én az 1984-85-ös tanévtől tanítottam Sárospatakon 26 éven át, és kitűnő mestereket találtam az iskolakerti szobrok alkotóiban is.

Tanítványaimat nem én választottam. Engem rendelt a sors hozzájuk (vagy őket hozzám?) Ki mondja meg? De majd félezer diákom mini portréját megrajzoltam. Vázlatfüzeteim tanúskodnak róla. Azt sem tudom, mi motiválta őket, hogy akarják, hogy firkáljak róluk. Néhány perces portré krockik ezek. Örömmel írták a nevüket is hozzá, s én nekik ajándékoztam. Szeretettel gondolok azokra, akik szinte minden évben országos élvonalba jutottak a Lyka Károly nevével fémjelzett országos művészettörténeti versenyen, akik rajztanárok, festőművészek, szobrászok, építészek lettek, vagy akár orvosok, mérnökök, jogászok, közgazdászok: becsületes, tiszta emberek, s életük végéig várdai, pataki diákok.

Mi lehet a művészet hivatása ma? Erről hosszú dolgozatban lehetne beszámolni. Az sem lenne elegendő, ha a művészet funkcióit felsorolnám. Azért néhányat megemlítek: gyönyörködtet, leköti figyelmünket, nemesít, jobbá tesz (etikai funkció, katarzis-elmélet), kifejező funkció, ábrázoló tükröző funkció, szublimációs funkció, minden időben felrázó erővel hat a társadalomra (provokatív funkció). De a művészet sokkal több, mint egyes funkciók összessége. A művészet hivatása ma ugyanaz, ami mindig is volt. Meg kell tudnia szólítani a kortárs közönséget. Nem járhat annyival előrébb, hogy a kortárs közönség befogadni ne tudja, csak bámulni. A megbámulás ugyanis nem azonos a befogadással. És hiába szerveznek be néhány művészeti író, műtész, hogy megtapsoltassák magukat az effélék. Akkor majd az utókor fogja kirostálni, mint zsákcán semmibe menekülőt. Az értékest azonban a kortársak is méltányolják, még akkor is, ha esetleg nem szeretik.

Az egyházzal kapcsolatos gondolatom: a reformáció nem kedvezett a magasabb képzőművészetnek (festészet – szobrászat) de meg sem kerülhetett végképp. Irodalomnak, zenének, építészetnek befogadójává vált a barokk korban is. De 20. századunk végén is találkoztam egyházi méltósággal, aki úgy reagált egy szép portré-plakettre: „ne csinálj fagrott bálványt!” Költői kérdés: egy értékes ötvös műkincs árán a reformáció még három szegény legényt kitaníttatott. Akkor hárommal több kiművelt fő nyugodna a temetőben, de vajon műkincsekben gazdagabbak lennének-e?

Művészetem nemzeti értékrendet képvisel. Hadd soroljak fel néhányat plaketteim, domborműveim, köztéri szobraim közül. Portré plakettek: Csokonai Vitéz Mihály, Petőfi Sándor, Kossuth Lajos, Bocskai István, I. Rákóczi György, II. Rákóczi Ferenc, Lorántffy Zsuzsanna, Comenius, Balassi Bálint, Perényi Péter, Sütő András, Esterházy János, Margócsi József, Herman Ottó, II. János Pál. Köztéri szobraim többek között: Balassi Bálint, Bocskai István, Perényi Péter, Kazinczy Ferenc, Kazinczy Ferencné gróf Török Zsófia, Kossuth Lajos, Mécs László, Czine Mihály. Még sok szép tervem van. Most éppen Arany Jánost készülök megmintázni. Ha a sors lehetőséggel megkínál s az Úr erőt ad hozzá, meg is fogom valósítani.

(Az interjút készítette: Bolvári-Takács Gábor)

Czine Mihály szobra Hodászon

Perényi Péter koronaőr szobra Füzéren

Mécs László szobra Királyhelmecen

